

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Språkvansker i barnehagen

Language difficulties in the kindergarten

Kandidatnummer

329 & 430

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Barnehagelærerutdanning

Veileder: Jannice Eikefet Berland

Innleveringsdato: 31.05.21

Antall ord: 12803

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Forord

Vi vil starte med å si at det har vært krevende, men samtidig spennende og lærerikt å jobbe med denne bacheloroppgaven. Temaet vi har valgt er utrolig viktig å ha kunnskap om slik at vi vet hvordan vi skal arbeid med barna for å utvikle de til den beste versjonen av seg selv. Gjennom arbeidet med denne oppgaven har vi tilegnet oss og videreutviklet kunnskap som vi kommer til å ta med oss ut i arbeidslivet. Vi håper også at vi kan være med å gjøre personalet mer bevisst på barn med spesifikke språkvansker og dere utfordringer.

Vi har lyst til å takke vår veileder Jannice Eikefet Berland for et godt og givende samarbeid. Denne oppgaven hadde ikke vært mulig uten hennes gode råd og hjelp. Vi har også lyst til å takke våre informanter som satte av tid til å komme med sine kunnskaper og erfaringer rundt temaet til dette forskningsprosjektet. Dette forskningsprosjektet har vært en prøvelse på vennskapet vårt, men vi har alltid vært flinke til å kommunisere og løfte hverandre opp når vi trengte det. Samarbeidet vårt har også fungerte på den måten at vi har fullført hverandres setninger, drøftet og analysert godt sammen.

Høgskulen på Vestlandet

Mai, 2021.

Abstract

This assignment deals with our role as kindergarten teachers around children with specific language difficulties in kindergarten. Both theory and our informants see a connection between specific language difficulties and challenging behavior. Through the assignment, we will look at how the staff in the kindergarten can facilitate and adapt for these children. Our work affects children's everyday lives and can be important for the development of additional challenges, which we want to avoid. Our informants emphasize the importance of using methods and aids such as singing, rhyme, rhythm and the use of signs for speech, we have also found this in theory. What we have come to in our thesis is that adapting the educational approach and how to talk to these children is crucial to promote language development.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Abstract	3
1.0. Innledning	6
<i>1.1. Problemstilling</i>	6
<i>1.2. Valg av tema</i>	7
<i>1.3. Oppbygning av oppgaven</i>	7
<i>1.4. Begrepsavklaring og avgrensning</i>	8
<i>1.5. Barnehageloven og rammeplanen</i>	8
2.0. Teoridel	10
<i>2.1. Spesifikke språkvansker</i>	10
<i>2.2. Språkvansker</i>	11
2.2.1. Barns språkutvikling	12
2.2.2. Biomedisinsk tilstand og utviklingsmessige språkvansker	13
2.2.3. Utdfordrende atferd.....	13
<i>2.3. Barnehagelæreres rolle i arbeid med språkvansker</i>	14
2.3.1. Forebygging.....	15
2.3.2. Tilrettelegging	16
<i>2.4. Konsekvenser</i>	17
<i>2.5. Foreldresamarbeid</i>	18
3.0. Metode	20
<i>3.1. Kvalitativ metode</i>	20
3.1.1. Semistrukturert intervju	21
<i>3.2. Valg og presentasjon av informanter</i>	21
<i>3.3. Etiske retningslinjer</i>	22

<i>3.4. Refleksjon etter gjennomførelse av intervju</i>	23
<i>3.5. Analyseprosessen</i>	24
4.0. Presentasjon av funn i intervju	26
<i>4.1. Definisjoner</i>	26
<i>4.2. Forebygging, tilrettelegging og konsekvenser</i>	26
5.0. Drøfting av funn og teori	29
<i>5.1. Barns språkutvikling</i>	29
<i>5.2. Barnehagelærerens rolle med barn med spesifikke språkvansker</i>	31
5.2.1. Hvordan tilrettelegge hverdagen i barnehagen?	33
<i>5.3. Foreldresamarbeid</i>	35
6.0. Avslutning	37
7.0. Litteraturliste	39
8.0. Vedlegg	42
<i>Vedlegg 1: Samtykkeerklæring</i>	42
<i>Vedlegg 2: Intervjuguide</i>	43
<i>Vedlegg 3: NSD godkjenning</i>	44

1.0. Innledning

I løpet av denne bacheloroppgaven skal vi prøve å finne svar på vår problemstilling, «*hvordan kan barnehagelærere fremme språkutvikling hos barn med spesifikke språkvansker?*». Vi vil gjennom denne oppgaven prøve å forske på hvordan barnehagen arbeider med barn med spesifikke språkvansker, samt hvilke tilrettelegging, forebygging og konsekvenser vårt arbeid har på disse barna. Gjennom oppgaven kommer vi til å bruke begrepet språkvansker, og ikke språkutfordringer, dette er med henhold til at teorien vi har forholdt oss til bruker dette. Ifølge rammeplanen (2017, s. 23) står det at «barnehagen skal være bevisst på at kommunikasjon og språk påvirker og påvirkes av alle sider ved barnets utvikling». Dette har vi tatt som utgangspunkt når vi forsket på tilrettelegging og støtten fra barnehagelærere. Støtten vi gir barna i barnehagen skal skape trygge relasjoner og leke- og læringsmiljø. Spesifikke språkvansker er ofte brukt som en samlebetegnelse på barn som har utviklet språkvansker uten et bestemt grunn (Klem & Rygvold, 2016). Samlebegrepet spesifikke språkvansker blir ofte omtalt som SSV, og gjennom oppgaven vil SSV og spesifikke språkvansker brukt om hverandre. Barn med spesifikke språkvansker skal få hjelp til å forstå, å bli forstått og sette ord på følelser gjennom barnehagehverdagen. Formålet med denne oppgaven har vært å videreutvikle vår kunnskap og kompetanse gjennom å gå i dybden av temaet. Vi ville også få et innblikk i hva spesifikke språkvansker er og hvordan vi kan legge til rette for disse barna. På den ene siden vet vi som barnehagelærere at de fleste barn har en normal språkutvikling, men sett fra den andre siden er det ikke alle barn som følger denne normale språkutviklingen. Disse barna må vi finne og følge opp slik at de blir den beste versjonen av seg selv.

1.1. Problemstilling

I vår problemstilling «*hvordan kan barnehagelærere fremme språkutvikling for barn med spesifikke språkvansker?*» har vi valgt å skrive barnehagelærere, selv om ikke alle informanter ikke har barnehagelærerutdanning. Dette valgte vi å gjøre på grunnlag av at alle informantene har erfaring og/eller har stilling som barnehagelærere til dags dato. Problemstillingen går ut på at vi skal finne hvilke tilrettelegging barnehagen kan gjøre for å oppdage språkvansker. Vi ville også finne ut av hvilke konsekvenser det kan ha hvis man ikke oppdager språkvanskene og hva det kan forårsake av forskjellige tilleggsvansker. Barnehagelæreren har stor betydning for barns språklige utvikling, og dette var en av grunnen til at vi valgte å fokusere på dette temaet.

1.2. Valg av tema

I løpet av vårt studieløp føler vi kanskje ikke at informasjonen rundt dette temaet var utfyllende nok. Vi følte oss ikke nok rustet til våre fremtidige arbeidsoppgaver og vi ville derfor bruke bacheloroppgaven til å fylle hull i vår kunnskap. Valget handlet også om at barn tilbringer store deler av hverdagen sin i barnehagen noen som gjør at barns utvikling er avhengig av vår kunnskaps rundt språk og språkvansker. Vi ønsket også å få en bedre forståelse på hvordan vi som barnehagelærere kan hjelpe og tilrettelegge for barn med spesifikke språkvansker. Vi har valgt å skrive om spesifikke språkvansker på grunnlag av våre tidligere erfaringer og utfordringer som ansatte i barnehagen. Gjennom vårt arbeid i barnehage har vi også truffet flere barna med spesifikke språkvansker som krevde litt ekstra oppmerksomhet. Dette handler også om at vi ofte trekker mot de barna som krever litt mer oppmerksomhet, så valget ble lett. Når det er snakket om hvordan vi vil bygge opp oppgaven vår, vil dette komme i neste avsnitt.

1.3. Oppbygning av oppgaven

Vi har valgt å dele oppgaven inn i seks kapitler, og under disse kapitlene er det delt opp i flere underoverskrifter:

Kapittel 1.0. Innledning: Presentasjon av formål, bakgrunn og problemstilling for forskningen. I tillegg er det delkapitler om begrepsavklaring og avgrensning, og om rammeplanen og barnehageloven.

Kapittel 2.0. Teoridel: Her redegjør vi hva spesifikke språkvansker, språkvansker, barns språkutvikling og biomedisinsk tilstand og utviklingsmessige språkvansker er. Deretter har vi fokus på hva utfordrende atferd og hva som er barnehagelæreres rolle i arbeid med barn med SSV. Her trekkes forebygging, tilrettelegging og konsekvenser også inne. På slutten av dette kapitlet har vi et delkapittel om foreldresamarbeid.

Kapittel 3.0. Metode: Redegjøring for hvilke metoder vi har valgt å bruke i denne forskningen, det vil også bli skrevet om valg og presentasjon av informanter og etiske retningslinjer. Under dette kapitlet skriver vi også om refleksjon og tanker etter gjennomførelse av intervjuene og analyse av prosessen i en helhet.

Kapittel 4.0. Resultat av funn i intervju: Her har vi valgt å dele funnene etter intervjuene inn i to delkapittel med tema definisjoner og forebygging, tilrettelegging og konsekvenser.

Kapittel 5.0. Drøfting av funn og teori: I denne delen av oppgaven drøfter vi funn og teori mot hverandre. Stemmer det som står i teorien overens med det som informantene har inntrykk av? Her har vi valgt å ha fokus på barns språkutvikling, barnehagelærerens rolle med barn med SSV, hvordan legge til rette hverdagen i barnehagen og viktigheten av foreldresamarbeid.

Kapittel 6.0. Avslutning: Avslutningsvis vil si oppsummere kort og takke informantene for god hjelp.

1.4. Begrepsavklaring og avgrensning

Det kan være vanskelig å finne språkvansker hos barn, fordi alle barn utvikler seg forskjellige og i ulike tempo. Gjennom denne oppgaven har vi brukt talevansker og språkvansker om hverandre. Dette har vi gjort på grunnlag av at vi føler de ulike vanskene henger sammen og går inn i hverandre. Høigård (2013, s. 219) sier at det er vanlig å skille mellom talevansker og språkvansker. Talevansker er knyttet til selve talen og handler om artikulasjonsvansker, stemmevansker og flyten i stemmen. Språkvansker handler om vansker med innholdet i språket og om forståelsesproblemer og problemer med å produsere meningsfylte ytringer (Høigård, 2013, s. 219). Vi kommer til å bruke Høigårds definisjon av språkvansker, se kapittel 2.2.. Som tidligere nevnt har vi valgt spesifikke språkvansker som hovedfokus, så her bruker vi Klem og Rygvold (2016) sin definisjon «barn og unge med uventede og vedvarende språkvansker som ikke kan forklares med andre former for funksjonsnedsettelse», se kapittel 2.1., for mer grundig gjennomgang av spesifikke språkvansker. Gjennom oppgaven har vi foreldresamarbeid som et viktig begrep, dette er fordi i barnehagehverdagen er samarbeidet med foreldre/foresatte viktig. «Foreldresamarbeid er et begrep som i første rekke understreker samarbeid mot felles mål for barnets beste» (Glaser, 2018, s. 67). Foreldresamarbeid for oss er at man møter og respekterer alle foreldrene på lik linje og ikke gjør forskjellsbehandling. Begrepet vil bli mer grundig beskrevet lenger ned i oppgaven, se kapittel 2.5.. Neste avsnitt skriver vi litt om hva rammeplanen og barnehageloven sier at barnehagen og personalet skal gjøre for fremme språkutvikling.

1.5. Barnehageloven og rammeplanen

Barnehageloven (2005) er en lov som barnehagelærere må forholde seg til i sitt arbeid med barn. Det er denne loven som regulerer barnehagene i Norge, og den omfatter både private og offentlige barnehager. Når det gjelder vår oppgaven har vi valgt ut noen paragrafer som vi

mener er relevant for vårt tema og fokuset på oppgaven. Gjennom hele oppgaven vil vi henvise til dette avsnittet for å vise at vi kan knytte teori og funn sammen. De paragrafene vi vil forholde oss til er § 1: «barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling» og § 2 «barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter». Her blir det beskrevet hva barnehagen skal gjøre for å støtte barna.

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgave (2017) redegjør for barnehagens samfunnsmandat og det er en pedagogisk virksomhet som reguleres av barnehageloven. Alle som jobber i barnehagen, skal arbeide for å oppfylle målene og kravene i rammeplanen. Vi kommer er til å skrive om hvilke rammer og krav vi mener passer best i oppgaven.

Rammeplanen (2017, s. 19) skriver at i barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for. Barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna, som grunnlag for trivsel, glede og mestring. Videre står det at leken skal være en arena for barns utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 20). Her er det viktig med tilrettelegging for barn som trenger ekstra støtte i språket. Gjennom barnehagehverdagen skal det ifølge rammeplanen (2017, s. 23) legges opp til at alle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling. Her skal personalet være oppmerksomme på barnas interesser og engasjement og legge til rette for læring i ulike situasjoner og aktiviteter. Får ikke alle barn god nok språkstimulering kan dette ha konsekvenser for barnet videre i livet, derfor er tilrettelegging for en god språkstimulering relevant. Det er også viktig at barnehagen og personalet er bevisst på at kommunikasjon og språk påvirker og at det påvirkes av alle sider ved barnets utvikling (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 22-23). I tillegg er det viktig ifølge rammeplanen (2017, s. 27) at barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov. Gjennom oppgaven har vi tatt utgangspunkt i det rammeplanen, barnehageloven og annen relevant teori sier om vårt valgte tema. I neste kapittel skal vi ta for oss hva teorien sier om de ulike temaene vi har valgt å ta for oss.

2.0. Teoridel

I dette kapittelet vil vi presentere teorigrunnet for forskningen i oppgaven. Målet er å finne relevant teori som vi trenger for å diskutere datamaterialet i drøftingsdelen av oppgaven.

Problemstillingen vår er «*hvordan kan barnehagelærere fremme språkutvikling for barn med spesifikke språkvansker?*».

2.1. Spesifikke språkvansker

Begrepet spesifikke språkvansker (SSV) kan defineres som et «barn med uventede og vedvarende språkvansker, og det kan heller ikke forklares med andre typer funksjonsnedsettelse» (Klem & Rygvold, 2016). Ifølge Mæle og Vågen (2017, s. 22) skriver de at barnet kan ha gode kognitive evner og ha vokst opp i et stimulerende miljø, men likevel er språkvansken der. Tidligere har det vært anslått at SSV forekommer hos ca.5-7% av alle barn, og er tre ganger så vanlig hos gutter som hos jenter, dette understreker Ottem og Lian (2008, s. 35) og Høigård (2013, s. 219). Forskning de siste ti årene tilsier at det høyere antall barn med spesifikke språkvansker enn tidligere, tallene ligger nå på 7-8% av alle barnehagebarn (Folkehelseinstituttet, 2019). Ottem og Lian (2008, s. 35) skriver at noen barn med språkvansker ser ut til å vokse av seg vanskene, men andre tar de med seg ut i voksenlivet. Men vanskene kan også opptre uten noen påviselige årsaker.

Ifølge Ottem og Lian (2008, s. 38) skriver de at SSV kan deles inn to undergrupper; reseptive og ekspressive vansker. Reseptive vansker blir undergruppen med barn som har problemer med språkforståelse. Ekspressive vansker kan være barn med normal språkforståelse, men har problemet med språkproduksjonen. Videre skriver de at det kan være vanskelig og lite produktivt å sette barn inn i disse gruppene, siden dette kan utvikle seg med tid og alder.

Konsekvenser av språk og kommunikasjonsvansker kan ha innvirkning på barns liv senere i livet, derfor er det viktig at barnehagelærere og øvrig personalet avdekker dette så tidlig som mulig (Ottem & Lian, 2008, s. 39). Dette handler om støtten og tilretteleggingen barna får av personalet. Med tanke på at spesifikke språkvansker kan få barn til å reagere forskjellig, sier Ottem og Lian (2008, s. 42) at frustrasjon, misforståelse, lærevansker og vansker med å forstå hva andre sier kan resultere til utfordrende atferd. I tillegg til å kunne reagere utfordrende kan barn med språkvansker trekke seg tilbake fra sosiale interaksjoner (Ottem & Lian, 2008, s. 41). Dette kan være barn som ikke gjør seg forstått eller blir forstått, fordi barnet ikke har tilegnet seg språket godt nok.

Ottem og Lian (2008, s. 41) henviser at konsekvenser på generelle språkvansker eller spesifikke språkvansker, som vedvarer over tid, står i fare for å utvikle atferdsmessige, sosiale, skolerelaterte og psykiske problemer. Konsekvensene kan også være lese- og skrivevansker som er to områder som peker seg ut som viktige konsekvenser av SSV (Ottem & Lian, 2008, s. 40). Dette kan føre til at barn med SSV ligger betydelig under gjennomsnittet, likevel er det et krav at de skal tilnærme seg normal ikke-språklige ferdigheter. Dette tilsvarer en nonverbal IQ på 85 eller høyere (Ottem & Lian, 2008, s. 33). Ifølge Ottem og Lian (2008, s. 41) skriver de at en andel av barn med SSV har sosiale vansker og atferdsvansker i eldre skolealder, og disse vanskene øker over tid. Videre nevner de at dette kan skyldes frustrasjon, avvisning fra andre og manglende selvtillit som er resultat av språkvansker (Ottem & Lian, 2008, s. 41). De sier også at barn med språkvansker kan reagere med tilbaketrekning og angst, men barna kan også vise reaksjonsmønstre som er mer utadrettet. Økt forekomst av atferdsvansker av aggressiv art ser også ut til å forekomme, for eksempel frustrasjon og aggresjon. Vi har funnet ut av at det kan være en sammenheng mellom språkvansker og utfordrende atferd, derfor vil vi litt senere i oppgaven å definere utfordrende atferd kort.

2.2. Språkvansker

Høigård (2013, s. 223) definerer språkvansker som vansker knyttet til innholdet i språket og handler om vansker med forståelse og bruk av ord. Språkvansker også kalt generelle språkvansker, er der på grunn av, eller i tillegg til, en annen diagnose eller vanske (Mæle & Vågen, 2017, s. 21). Folkehelseinstituttet (2012) definerer språkvansker som språkferdigheter som er svakere enn forventet for alderen og mener vanskene kan knyttes til en eller flere områder i ordforråd, grammatikk eller fortellerevne. Ifølge Ottem og Lian (2008, s. 31) skriver de at språket er dynamisk og komplekst system av symboler. Når det er snakk om språkvansker, har ikke alle barn tilgang til dette symbolsystemet. Dette handler også om det Høigård (2013, s. 219) understreker om tale- og språkvansker som tidligere nevnt i kapittel 1.4.. Språkvansker hos barn kan ha dramatiske konsekvenser på mange områdene, knyttet til utdanning, arbeid og psykisk helse.

Helland (2019, s. 32) skriver at om vi skal avdekke språkutvikling, må vi vite hva som ligger i begrepet typisk språkutvikling. Ottem og Lian (2008, s. 32) skriver også at det er en rimelig forklaring på hvorfor barn har problemer med tilegnelse av språket. Stortingsmelding fra

Kunnskapsdepartementet (2007, s. 23) står det at «forskning viser at 10-15% av alle barn i førskolealder har en språkforsinkelse i tidlig alder». Høigård (2013, s. 219) beskriver at barn får en språkutvikling som avviker fra det normale. Det kan være at utviklingen er forsinket eller det kan dreie seg som vedvarende vansker med tale og språk. Hun skriver også at språk- og talevansker kan være sekundære vansker. Det vil si at barna som har en diagnose, funksjonsnedsettelse eller syndrom kan utvikle språkvansker.

Når det er snakk om språkvansker så er det noen kjennetegn vi burde være oppmerksomme på. Mæle og Vågen (2017, s. 23-24) skriver at barn som kjennetegnes med språkvansker har vansker med grammatikk, altså feil bøyinger av ord. Det kan også være de som strever med å formulere setninger, har dårlig ordforråd, glemmer hva ting heter eller strever med å oppfatte beskjeder. Disse barna foretrekker ofte å leke med de yngre barna, eldre barn og voksne eller alene. Dette kan bety at barna ikke velger å leke med jevnaldrende på grunnlag av språkferdighetene. Ottem og Lian (2008, s. 41) skriver at barn med språkvansker har ofte vansker med å relatere seg til andre på samme alder. Barn foretrekker leker og aktiviteter der det ikke kreves/brukes språk, som for eksempel puslespill, fargelegging og byggeklosser (Mæle & Vågen, 2017, s. 24).

2.2.1. Barns språkutvikling

Stortingsmeldingen fra Kunnskapsdepartementet (2007, s. 70) står det at «dersom man skal avdekke språkvansker tidlig er det nødvendig at førskolelærere og øvrig personalet i barnehagen har grunnleggende kunnskap om normalutvikling og språkstimulering». Alle som arbeider med barn har et ansvar for å følge med på barns språkutvikling (Høigård, 2013, s. 226). Det er normalt at ikke alle barn følger samme språkutvikling noen ligger foran og andre ligger bak, dette kan det være ulike grunner til. Dette kan handle om Jean Piaget sitt utviklingsstadier å gjøre, der han kjennetegner ved en bestemt type logikk som er fornuftig på egne premisser, men som er kvalitativt forskjellig fra voksen logikk. Rekkefølgen på de ulike stadiene er gitt, og barnet må gjennom et stadium for å komme til det neste. Hvert stadium bygger på og inkorporerer det forrige. De ulike stadiene omtales gjerne som: 1) den sensomotoriske perioden (0-2 år), 2) den preoperasjonelle eller intuitive perioden (2-7 år), 3) den konkret- operasjonelle perioden (7-11) og 4) den formelt-operasjonelle perioden (11 år og oppover) (Helland, 2019, s. 33). Barns normalutvikling kan vises gjennom en Delphi-studie som vi kommer mer inn på i neste avsnitt.

2.2.2. Biomedisinsk tilstand og utviklingsmessige språkvansker

Statped er den statlige spesialpedagogiske tjenesten for kommuner og fylkeskommuner der de hjelper barn, unge og voksne med særskilte behov. Vi har valgt å bruke følgende artikler fra statped sin nettside: «Språkvansker og begrepsavklaring» (2017). Statped (2017) kategoriserer språkvansker i to hovedgrupper som er basert på en Delphi-studie som har som formål å forberede fagfeltets forståelse av språkvansker. Denne studien ble delt inn i to grupper: biomedisinsk tilstand og utviklingsmessige språkvansker. Språkvansker som er tilknytning til en biomedisinsk tilstand kan komme av ved hjerneskade, epilepsi, nevrodegenerative tilstander, Cerebral Parese, permanente hørselstap, Down syndrom, autismspektervansker og psykisk utviklingshemning (Statped, 2017). Dette nevner også Folkehelseinstituttet (2012). Utviklingsmessige språkvansker oppstår i takt med barnets utvikling og kan være ADHD, motoriske vansker, lese- skrivevansker, talevansker, atferdsvansker, emosjonelle vansker eller auditive prosesseringsvansker (Statped, 2017). Ifølge Ottem og Lian (2008, s. 32) skriver de at i mange tilfeller har en ingen god forklaring på barnets språkvansker, men at det dreier seg om spesifikke språkvansker.

2.2.3. Utfordrende atferd

Utfordrende atferd er på mange måter vanskelig å definere og kan ha mange forskjellige betydninger. Ifølge Aasen, Nordtug, Ertesvåg og Leirvik (2002, s. 27) skrives det at utfordrende atferd kan defineres ut ifra hverdagsspråket og fagorientert terminologi som kan betegne samme saksforhold eller deler av dette saksforholdet. Den daglige ekspertise legger ulike perspektiver og modeller til grunn når atferdsproblemer skal defineres, forstås og forklares. Barn reagerer forskjellig, noen barn reagerer med raseri, slåing, kjefting og banning. Det finnes også barn som reagerer motsatt, det kan være at de blir lei seg, gråter, isolerer seg og trekker seg bort fra andre. Felles for begge disse reaksjonsformene vil være at de virker altfor sterke og uhensiktsmessige i forhold til situasjonene som utløste dem (Aasen, et al, 2002, s. 35). Mange barn opplever lærevansker, atferdsvansker, psykiske vansker og som ender opp i problemer. Av følger av dette må vi kunne identifisere og hjelpe barn i denne gruppen så tidlig som mulig (Ottem & Lian, 2008, s. 42). Ved at barnehage legger til rette for sosial og emosjonell læring, kan man også bidra til å fremme barns kognitive utvikling

(Drugli, 2013, s. 154). Barnehagelærere har en stor rolle i å kartlegge og legge til rette for alle barn.

2.3. Barnehagelæreres rolle i arbeid med språkvansker

Som barnehagelærer skal man være nysgjerrig og respekterer hverandre da kan man raskt bygge tillit og relasjoner til hverandre (Fredriksen, 2013, s. 190). Barn må føle seg sett og hørt. Her er observasjon et viktig begrep å ta med, ifølge Løkken og Søbstad (2013, s. 40), står det at observasjon defineres som å iakttå, legge merke til, undersøke eller holde utkikk med noe. Barnehagelærere har en stor rolle med å observere barna når man har mistanke om noe, i dette tilfelle språkvansker hos barn med SSV. Ifølge Berge (2013, s. 233) skal både barnegruppens og enkeltbarnets utvikling observeres og vurderes for å sikre kvaliteten av vårt pedagogiske arbeid. Hun nevner også at det er viktig å ha et klart mål for observasjonene og jobbe systematisk for å holde seg orientert og følge med på barnas utvikling (Berge, 2013, s. 235).

Ifølge rammeplanen (2017, s. 20) som tidligere nevnt i 1.5., har barnehagelærere et stort ansvar for å legge opp til lek, for at utviklingen for barna skal bli best mulig. Kinge (2015, s. 58) skriver at å bli sett kan bety at barn må *høre* seg sett. Altså at barna føler at de blir hørt og forstått, og føler at de får hjelp med å finne ord når det trengs. Det er vi som barnehagelærere som skal hjelpe barna å få orden på egne tanker, følelsesliv og å forstå seg selv.

Barn med SSV synes å ha en genetisk basis, som vil si at språkvanskene kan være arvelige. Dette betyr ikke at barnets miljø ikke er en påvirkningsfaktor, som betyr at tiltak må settes i verk for å hjelpe ved behov for tilrettelegging (Ottem & Lian, 2008, s. 36). Emilsen og Lehn (2020, s. 122) beskriver at kartlegging av språk og relasjonskompetanse er særlig aktuelt. De beskriver det å sikre barns språkutvikling gjennom tilrettelegging for et godt språkmiljø er et viktig forebyggende tiltak som barnehagen har et særskilt ansvar for.

I barnehagen blir barns språkutvikling vurdert gjennom å observere og kartlegging, de to mest brukte er TRAS og Alle Med. Dette er ikke tester, men verktøy for systematisk observasjon (Mæle og Vågen, 2017, s. 27). I barnehagen kan man bruke screeningene Språk 5-6 og 20 spørsmål om barns språkferdigheter på de eldste. Der Språk 5-6 er en screening hvor en ansatt setter seg ned med barnet og gjennomgår noen oppgaver knyttet til språk (Mæle & Vågen, 2017, s. 27-28). Når barnehagen setter inn tiltak er det viktig å tenke at barnet ikke skal nå

igjen de andre, målet er at forspranget de andre har ikke skal bli større og at barnet får framgang i egen utvikling (Mæle & Vågen, 2017, s. 38).

Barnehagehverdagen kan ofte være veldig travel, med mange hyppige overganger og lite tid til ro og gode dialogiske samtaler til refleksjon, utforskning og undring. Som barnehagelærere har vi ansvar for å vie oppmerksomhet til barnets tanker og følelser, vi skal også gå inn i nære samvær og dialogiske samtaler med blant annet barn som utfordrer. Her må man tenke over hva som er viktigst i hverdagen. Det å gjennomføre dagens oppgaver eller å bygge relasjoner med barna (Kinge, 2015, s. 51-52). Som nevnt tidligere skal alt vi gjør i barnehagen være for barnas beste. Det å støtte barns utvikling er viktig og da kan et nært samarbeid med hjemmet være avgjørende (Udir, 2018, s. 20).

Mæle og Vågen (2017, s. 40-41) kommer med generelle råd til barnehagen i vårt arbeid med barn med språkvansker. Dette innebærer at personalet skal bruke korte og entydige setninger for å unngå misforståelser. Vår rolle er at vi skal tilpasse språket vårt, i forhold til tempo, visuelle forsterkninger og tydelig tale. Tydelig kroppsspråk og gester kan være til stor hjelp. Mæle og Vågen (2017, s. 41) påpeker også at det å gi barnet god tid til å bearbeide og gi respons, er et viktig tiltak å huske på i vårt arbeid med barn som strever med språket. I tillegg er det viktig å bruke det faktiske ordet på gjenstanden hvis man peker på noen for barnet, ikke bruk ord som «den» eller «tingen». Språkstimulering skjer gjennom hele barnehagehverdagen og dette er noe personalet må legge til rette for barn som strever med språket.

2.3.1. Forebygging

Sjøvik (2007, s. 51-52) skriver at det finnes ulike typer for forebygging. Det er universal forebygging som skal hindre at unødvendige problemer oppstår og selektiv forebygging som skal tidlig identifiserer risikofaktorer og for å hindre at problemet utvikler seg videre. Indikert forebygging skal på den andre siden redusere og hindre konsekvensene av problemer som allerede har oppstått. Mæle og Vågen (2017, s. 41 og 43) kommer med konkrete eksempler på hvordan vi som barnehagelærere skal forebygge generelle språkvansker og spesifikke språkvansker. De nevner viktigheten av å gi rom, oppmuntrende kommentarer og komme med alternativer hvis barnet sliter med å huske ord. I kommunikasjon er det viktig å vise forståelse og respondere på barnets forsøk. Her må vi av og til prøve å tolke det barnet prøver å si, og komme med forslag til mulige utsagn sett i sammenheng i situasjonen. I tilfeller der vi forstår det barna sier, da er det viktig å gjenta ordet på «riktig» måte. Slik at barnet oppfatter at vi forstår, men også hører riktig uttale av ordet (Mæle & Vågen, 2017, s. 43).

Mæle og Vågen (2017, s. 41) mener at vi må tilpasse nivået på samling og aktiviteter etter behov og forutsetninger. Vi skal også lage en god og tydelig plan for dagen gjennom bruk av visuelle hjelpemidler, samtidig legge vekt på samspill og lek med andre barn. I barnehagen er det viktig at personalet har fokus på at vi er gode språklige rollemodeller.

2.3.2. Tilrettelegging

Først og fremst vil omtale av og tiltak knyttet til artikulasjon, ordforråd og språklig bevissthet stå sentralt (Lyster, 2014, s. 210). Hun belyser også at barn med store grammatiske vansker har behov for logopedisk hjelp, og det er et vanskelig område å arbeide med for barnehageansatte uten at de får veiledning og hjelp fra spesialister. Videre skriver hun at barn med dårlig verbalt minne må ikke omgis av et komplisert språk med lange setninger. Ifølge Mæle og Vågen (2017, s. 41) skal barnehagen forebygge vansker ved å tilrettelegge aktiviteter med tanke på barns mestring. Som tidligere nevnt er det viktig å observere og kartlegge barns språkutvikling, dette kan for eksempel være «Screening av toåringers språk» (SATS) og «Tidlig registrering av språkutvikling» (TRAS) (Lyster, 2014, s. 210-211). Mæle og Vågen (2017, s. 38) skriver at en gjennomført kartlegging med barnet og fått bekreftet at det er noe språkvansker det dreier seg om, må man skreddersy tiltak som passer for nettopp dette barnet. Dette innebærer at barnehagen må ha kjennskap til barnets språklige ferdighetsnivå, interesser, kunnskap, erfaringer og behov med tanke på tiltak. Slik sikres også mestring og trivsel (Mæle & Vågen, 2017, s. 43). Videre skriver Mæle og Vågen (2017, s. 38) at en språkvanske kan ikke trenes vekk, men gode tiltak tidlig kan redusere vanskene betraktelig. Lyster (2014, s. 218) skriver at direkte arbeid med ord og grammatikk er mest aktuelt for skolebarn som strever med språket, men små drypp på de eldste barna i barnehagen kan virke forebyggende med hensyn til både den videre språkutviklingen og lese- og skriveutviklingen.

Lyster (2014, s. 211) skriver at ved språklydvansker har barn behov for språktrening, ved uttalevansker som skyldes motoriske forhold, dette dreier det seg om å trene talemotorikk. Videre skriver hun at det er store variasjoner i barns artikulatoriske utvikling, dette handler om at barn som strever med lyd og lydkombinasjoner ofte strever innenfor det normale variasjonsområdet (Lyster, 2014, s. 211). I barnehagen skal vi tilpasse det fysiske miljøet og prøve ut tekniske hjelpemidler om barnet trenger det. Likevel er det viktig at barn bør betraktes som «en agent» i sin egen utviklingsprosess og oppgaven til personalet er å legge til

rette for et utviklende samspill og lekemiljø innenfor barnets nærmeste språklige nivå (Mæle & Vågen, 2017, s. 42-43).

Lyster (2014, s. 213) skriver at man kan kartlegge barn i samtaler om ord i bøker som man leser sammen med barn. Høytlesning er vesentlig for ordforrådsutviklingen og utvikling av bedre uttale. Vi må være bevisst på hvordan vi arbeider med språket, ved å støtte og hjelpe barn med språklyd- og artikulasjonsvansker (Lyster, 2014, s. 211 og 219). Hvis barnehagens tilrettelegging for de barna som virkelig trenger det ikke er bra nok, kan dette få konsekvenser for barnas utvikling senere.

2.4. Konsekvenser

Barnehagen har en stor rolle for å legge til rette for barna i barnehagehverdagen, om dette ikke skjer og barna med SSV ikke blir oppdaget kan dette ha konsekvenser for barnets utvikling. Mæle og Vågen (2017, s. 22) skriver at barn med språkvansker kan få andre vansker som følge av språkvanskene, det er kalt tilleggsvansker/følgevansker. Disse tilleggsvanskene kan være emosjonelle vansker som problemer med sinne, frustrasjon eller at barnet lett begynner å gråte. Konsekvensene kan også være kommunikasjonsvansker/pragmatiske vansker noe som betyr at barnet strever med å gjøre seg forståtte eller å ta kontakt med andre (Mæle & Vågen, 2017, s. 26).

Mæle og Vågen (2017, s. 25-26) skriver at annen uønsket atferd kan være at barnet er urolig, aggressivt eller krever mye oppmerksomhet fra de voksne. Barn med språkvansker kan ofte oppfattes som aggressive, dette kan være på grunn av hvis de ikke blir forstått så tyr de ofte til negative handlinger for å hevde seg. På den andre siden av spekteret så kan ifølge Ottem og Lian (2008, s. 42) kan en annen konsekvens være at disse barna ikke får mange venner og opplever da en fortvilelse som kan gi utslag i tilbaketrekning eller i utadrettet atferd. Mæle og Vågen (2017, s. 23) skriver også at all atferd er kommunikasjon, og det barna som ofte strever med å få ut ord, bruker ofte atferden sin til å fortelle de rundt seg hva som er vanskelig eller hva de føler. Vi skal se alle barn og ikke bare deres utfordrende atferd og vi i barnehagen skal hjelpe med å seg sette ord på det som er vanskelig. Mørland (2007, s. 80) skriver at vi ofte blir blendet av det som er annerledes og ikke ser hele mennesket. Vi som barnehagelærere har et ansvar om å ikke møte disse barna med fordommer, men heller med respekt og vise at de er verdifulle mennesker.

Ottem & Lian (2008, s. 41) skriver at som en konsekvens av vedvarende språkvansker kan være at barn utvikler atferdsmessige, sosiale, skolerelaterte og psykiske problemer enn det barn med normal språkutvikling gjøre. Som tidligere nevnt i 2.1., kan barn med SSV også utvikle langtidsvansker som ADHD, motoriske vansker, dysleksi, lese-, og skrivevansker. Påvirkningene kan varierer fra barn til barn og blir påvirket av alvorlighetsgraden av vanskene, barnets selvtillit, krav fra omgivelsene og den støtten barnet får (Ottem & Lian, 2008, s. 39). Det er vår jobb å se og høre disse barna tidlig nok før den utfordrende atferden og tilleggsvanskene blir vedvarende.

2.5. Foreldresamarbeid

Giæver (2014, s. 15) fremhever viktigheten av at barnehagen er en arena for språkutvikling, og at det er vår oppgave som ansatte i barnehagen å skape et miljø der barna føler seg både sett, hørt, møtt og respektert. En av måtene vi kan forsikre oss at vi får støttet barns utvikling etter deres behov er samarbeid med foresatte/hjemmet. Som tidligere nevnt fremhever også barnehageloven (2005, §1) at samarbeid med hjemmet skal ivareta barnas behov som grunnlag for allsidig utvikling. Det er barnehagen som skal tilrettelegge for utveksling av observasjoner og vurderinger av barnets helse, trivsel, erfaringer utvikling og læring.

Det er gjennom innhenting og deling av informasjon i spontane eller planlagte situasjoner man får bedre forståelse av barnet og deres behov. Foreldre har informasjon om barnet som vi i barnehagen ikke kjenner til, og det er gjennom god dialog og relasjon med foresatte vi får et mer helhetlig bilde av barnet (Giæver, 2014, s. 13). Man kan dele foreldresamarbeid inn i to fremgangsmåter som kan brukes om hverandre. Det er det formelle foreldresamarbeidet som handler om vårt planlagte samarbeid, dette kan være foreldresamtaler, temamøter, dugnader og lignende. På den andre siden er det uformelle foreldresamarbeidet, dette er de uplanlagt situasjonene mellom hos i barnehage og foresatte. Dette kan være i hente- og bringesituasjoner, telefonsamtaler og lignende (Glaser, 2018, s. 60). Denne relasjonsbyggingen og samarbeidet med foresatte kan også være god å ha hvis man skal ha «vanskelige samtaler» med foresatte på senere tidspunkt (Drugli, 2018, s. 127).

Det er ikke alltid like lett å komme inn på alle foreldre, men et godt foreldresamarbeid forutsette respekt og forståelse for at alle er forskjellige. Foreldre må bli sett som ressurspersoner for sine barn (Glaser, 2018, s. 17). Jo bedre man blir kjent med foreldrene, jo

bedre blir kvaliteten til barnets barnehagehverdag. God kommunikasjon har positiv effekt på barnets trivsel og trygghet i barnehagen (Glaser, 2018, s. 70). Man kan også si at barns utvikling er knyttet til foreldrenes trivsel og deres tillit til barnehagen. Er foreldrene usikre, kan dette smitte over på barna. Ifølge Glaser (2018, s. 19) er samarbeidet spesielt viktig på grunn av at vi er oppdragelsesarenaer som skal fungere sammen for å fremme barns trivsel og læring på best måte.

3.0. Metode

I dette kapittelet skal vi presentere hvilke valg vi har tatt i forhold til metode. Deretter knytter vi dette opp mot relevant teori og egne drøftinger. Ifølge Løkken og Søbstad (2013, s. 34) finnes det to forskningsmetoder, kvantitative og kvalitative metoder. Vår problemstilling er «*hvordan kan barnehagelærere fremme språkutvikling for barn med spesifikke språkvansker?*». Vi har valgt å bruke kvalitativ metode for innsamling av data, og ønsket var svar i form av ord og tekst. Videre i 3.1., går vi inn på hva kvalitativ metode og semistrukturert intervju er og hvorfor vi har valgt disse metodene. Deretter kommer vi til å presentere informantene våre, de kommer til å være anonymiserte slik at deres identitet blir holdt skjult. Gjennom dette kapittelet skal vi også skrive om etiske retningslinjer, refleksjon etter gjennomførelse av intervju og analyseprosessen.

3.1. Kvalitativ metode

Som nevnt innledningsvis kan samfunnsvitenskapelig metoder deles i to hovedgrupper; kvantitativ og kvalitativ metoder (Løkken & Søbstad, 2013, s. 34). I vår bacheloroppgave har vi valgt å gå for kvalitativ metode. Vi valgte denne metoden på grunnlag av vår oppgave type, men også fordi det er intervjuer vi kommer til å ta for oss. Kvantitative undersøkelser går ut fra nøyaktighet i målingen og muligheten for å generalisere noe ut fra undersøkelsen som er foretatt, mens kvalitative undersøkelser gir oss mulighet til å fange opp situasjoner (Løkken & Søbstad, 2013, s. 34-35). Kvalitativ metode bruker vi for å gå i dybde i temaet og er et ønske om å se helheten til hvordan barnehagelærere jobber med å støtte barn med språkvansker og SSV. Vi satt oss godt inn i fagstoffet før vi lagde intervjuguiden og forberedte oss grundig til intervjuene. Løkken og Søbstad (2013, s. 120-121) skriver at gode forberedelser øker kvaliteten på et godt intervjuet. Metodene har forskjellige måter å gjennomføre en undersøkelse på. Kvale og Brinkmann (2020, s. 47) skriver at kvalitative undersøkelser gir nyanserte beskrivelser av informantens livsverden gjennom ord og ikke tall som kvantitative har mest fokus på.

«Hovedpoenget med kvalitative intervjuer er at intervjueren lar intervjupersonen formulere svare sine selv. Fordelen med denne typen intervjuer at en lettere finne kjernepunktene i det emnet en vil studere» (Løkken & Søbstad, 2013, s. 107). Dette gjorde vi fordi informantene skulle komme med sine synspunkter om dette teamet og at vi var ute etter kjernepunktet for vår problemstilling. Selv hvor mye vi tar hensyn og har forståelse for informantene i intervju

samspill, blir ikke intervjuet en fullstendig åpen og fri dialog. Som intervjuere har vi prøvd å gjennomføre en profesjonell samtale samtidig som vi har empati og forståelse for informantene i dette asymmetriske maktforholdet (Kvale & Brinkmann, 2020, s. 51). Kvale og Brinkmann (2020, s. 47) skriver at i kvalitative forskningsintervju bør man ha en blanding av faktaspørsmål og meningsspørsmål. De understreker også viktigheten av å lytte til informantene og høre etter det som sier «mellom linjene». I de kvalitative intervjuene valgte vi å holde oss til en semistrukturert metode, slik at informantene hadde gode muligheter til å formidle sin kunnskap.

3.1.1. Semistrukturert intervju

Som metode har vi også valgt å bruke semistrukturert kvalitativt livsverdenintervju. Kvale og Brinkmann (2020, s. 46) skriver at når temaer fra dagliglivet skal forstås, skal det sees ut ifra intervjupersonens egne perspektiver. Målet for denne typen intervju er å samle meninger fra intervjupersonens livsverden og fortolke disse meningene (Kvale & Brinkmann, 2020, s. 22). Formålet er at vi ønsker å gå i dybden ut ifra hva våre informanter beskriver.

Kvale og Brinkmann (2020, s. 156) skriver at semistrukturerte intervju er preget av åpenhet når det gjelder endringer av rekkefølgen og formuleringen av spørsmål. Det var flere ganger vi omformulerte spørsmålene for å få en bedre overgang mellom svarene til informanten og det neste spørsmålet. Dette var naturlig siden alle spørsmålene hadde en sammenheng. Kvale og Brinkmann (2020, s. 162) nevner også at som intervjuer skal vi selv velge hvor nær man skal holde seg til intervjuguiden, og hvor mye man skal følge opp informantens svar eller hvor åpne man skal være for at intervjuet tar en ny retning. Vi valgte i flere av intervjuene å stille oppfølgingsspørsmål hvis det var noe vi var usikre på hva informantene mente eller for å tydeliggjøre responsen deres. På slutten av intervjuet ble informantene spurt om de hadde noe mer å tilføye til temaet.

3.2. Valg og presentasjon av informanter

Valg av informanter var noe vi gikk fram og tilbake på. Vi ble litt usikre på hvem vi skulle velge, og vi kontaktet flere som vi tenkte hadde kunnskap om temaet. Det var også ikke alle som vi kontaktet som ville eller kunne stille til intervju, men vi var heldige som fikk komme i kontakt med fire informanter som var interessert i vårt forskningsprosjekt. Vi valgte å forholde oss til fire informanter for å se sammenhengen og eventuelle forskjeller fra de

involverte. Kvale og Brinkmann (2020, s. 194) definerer en god intervjuperson som veltalende og kunnskapsrik. Dette hadde vi i tankene når vi valgte informantene fordi vi kjente noen av informantene fra før og visste at de hadde mye kunnskap og erfaring rundt dette temaet. Antallet stemte også overens med det vår veileder anbefalte. For å tydeliggjøre forskjellen på de anonymiserte informantene våre kaller vi de gjennom hele oppgaven informant 1, 2, 3 og 4. Vi har valgt for anonymiseringens skyld å holde informantene kjønnsnøytrale og bruker derfor begrepet «hen» istedenfor «han» eller «hun» (Kvale & Brinkmann, 2020, s. 300).

Alle informantene har jobbet i barnehagen en stund, og alle har på et tidspunkt jobbet med barn med spesifikke språkvansker på en eller annen måte. Informantene har alle forskjellige stillinger i ulike barnehager, derfor hadde vi ønske om å sammenligne svarene og se etter likheter og ulikheter på utsagn i intervjuene. Her var vi også tydelige på vår taushetsplikt og anonymisering ovenfor dem for å ha gode etiske retningslinjer og betrygge informantene om at deres utsagn ikke kunne spores tilbake til dem.

3.3. Etiske retningslinjer

Ifølge Kvale og Brinkmann (2018, s. 102) er det noen forskningsetiske spørsmål man burde vite om før man setter i gang med et intervju, dette handler om informert samtykke, fortrolighet, konsekvenser og forskerens rolle. Ifølge Løkken og Søbstad (2013, s. 104) handler forskningsintervju ofte om å innhente beskrivelser fra den intervjuede livsverden for så å beskrive og tolke det som blir fortalt. Intervjuene ble tatt opp ved bruk av lydopptak etter at vi fikk godkjennelse fra Norsk Senter for Forskningsdata (NSD), se vedlegg 3. Vi brukte intervjuguiden (se vedlegg 2) slik at informantene kunne sette seg inn i problemstillingen vår. Ifølge Løkken og Søbstad (2013, s. 108) står det at en intervjuguide inneholder som oftest en liste med spørsmål eller temaer som en ønsker å ta opp i intervjuet. Løkken og Søbstad (2013, s. 111) skriver også at det ikke er likegyldig hvilken rekkefølge spørsmålene stilles.

Vi sendte ut et informasjonsskriv med samtykkeerklæring til de aktuelle informantene vi ville ha med (se vedlegg 1). Det er viktig å sende ut et informasjonsskriv om samtykke til informantene (Bush, 2013, s. 62). Samtykkeskjemaet understreker den frivillige deltakelsen i krav 8 i de forskningsetiske retningslinjene som forskningsformidling (Torp, 2018). Når informantene hadde takket ja til å være med på dette, sendte vi ut intervjuguide slik at

informantene kunne forberede seg før selve intervjuet over zoom og teams. Som nevnt tidligere er all informasjon anonymisert i henhold til konfidensialitet og fritt samtykke. Derfor kommer vi ikke til å nevne noen navn eller annen informasjon som kan identifisere informanter eller barnehagene de er ansatt i (Torp, 2018). Samtykkeerklæringen informerte informantene om hva forskningsprosjektet gikk ut på, informantene er anonyme og at all informasjon fra intervjuet vil bli slettet etter at oppgaven er ferdig og vurdert. På slutten av skrevet ble de også informert om at deltakerne kan trekke seg når som helst uten å oppgi grunn.

Intervjuene gjennomførte vi på Zoom eller Teams, altså over internett, dette på grunn av Covid-19 og avstanden mellom oss og informantene. Denne typen intervju kan gjøre at man mister betydelig informasjon på grunn av manglende relasjon og mangel på tydelig kroppsspråk hos informantene gjennom skjermen.

Etter forskningsintervjuene har vi fortløpende transkribert lyden. Ved transkribering forholder vi oss til det Kvale og Brinkmann (2020, s. 137) skriver om klargjøring av intervjumaterialer til analyse, ved å omgjøre tale til skriftlig tekst. Løkken og Søbstad (2013, s. 69) beskriver også transkribering som å overføre noe fra et tegnsystem til et annet. Vi transkriberte lydopptakene vi hadde tatt av intervjuene, skrev det inn i et dokument og anonymiserte informantene. Ved å gjøre dette fikk vi en bedre oversikt over informantene sine utsagn, og det var lettere å finne tilbake til informasjonen.

3.4. Refleksjon etter gjennomførelse av intervju

Som tidligere nevnt sendte vi ut spørsmålene i forkant, slik at informantene fikk god tid til å forberede seg og reflektere rundt spørsmålene før intervjuet. Informantene fikk selv velge når de ville ha intervjuene, i forhold til tid og sted. Vi synes det var viktig å informere om innhenting av data, slik at informantene visste at når forskningen var over ble alt datamateriale slettet. Under intervjuene var vi tydelig på når vi begynte å ta opptak og når vi sluttet å spille inn for å betrygge informantene. Før vi begynte å stille spørsmålene valgte vi å bli litt mer kjent med informantene, men også for å få litt mer bakgrunnsinformasjon. Vi spurte blant annet om hvilken stilling de hadde og hvor lenge de hadde jobbet i barnehage. Gjennomføringen av intervjuene føler vi at gikk bra, og alle informantene svarte utfyllende på

alle spørsmål. Noen av informantene tok også ordet på frihånd, mens andre valgte å følge intervjuguiden og tok ett og ett spørsmål.

På grunnlag av at vi måtte ha intervjuene over Zoom og Teams, måtte vi ofte gjenta spørsmålene et par ganger for at informantene skulle få høre spørsmålet, dette skyldtes dårlig dekning. Dette gjorde det også vanskelig å stille tilleggsspørsmål eller naturlige oppfølgingsspørsmål når det ble hakkete og mange avbrytelser. Heldigvis hadde informantene som nevnt tidligere fått spørsmålene på forhånd, slik at de hadde en viss oversikt selv hvis de ble usikre. Informantene virket trygge og rolige gjennom intervjuene, og dette tror vi kan skyldes kunnskap og erfaring rundt temaet.

På slutten av intervjuene spurte vi informantene om de var fornøyde med svarene sine eller om de ville utdype seg mer. Dette tilleggsspørsmålet gjorde at flere av informanten kom med flere eksempler på situasjoner med barn med spesifikke språkvansker som de ikke hadde fått under de andre spørsmålene. Når vi alle følte oss ferdig med spørsmålsdelen av forskningsintervjuet, takket vi informantene for deres deltakelse og informerte om at vi var tilgjengelig på mail hvis det var noe de lurte på i ettertid. Vi informerte også informantene om at de får tilgang til oppgaven før innlevering for gjennomgang, hvis de hadde ønske om dette. Etter gjennomføringen gikk vi i gang med transkriberingen og analyseprosessen.

3.5. Analyseprosessen

Analyseprosessen startet allerede i intervjutaking. Under intervjuene valgte vi å fordele arbeidet slik at en stilte spørsmålene og den andre skrev stikkord i tillegg til lydopptaket. Ved å både ta lydopptak og stikkord, fant vi fort hva som var mest relevant til problemstillingen vår. Etter intervjuene gjorde vi som tidligere nevnt transkribering for å lete etter likheter og ulikheter på svarene fra informantene.

På grunn av oppgavens lengde, valgte vi begrense oss til likhetene som vi observerte i transkriberingen. Her kunne vi fort se at mye gikk igjen, som hvordan informantene tilrettelegger for barn med SSV. For å se likhetene måtte vi gå gjennom transkriberingen flere ganger for å klare å se en sammenheng. Etter dette lagde vi stikkord av hovedfunnene i hvert intervju, dette var med på å lage et tydeligere bildet av utsagnene. Til slutt begynte jobben med å sammenligne utsagnene til de fire informantene for å oversikt over hva de sier om

temaet. Denne måten å gå frem på gjorde at vi satt oss ordentlig inn i informantenes utsagn og gjorde det lettere å se en kobling mellom teori og praksis.

I 4.0.. presenterer vi funn i intervjuene der vi har skrevet ned likheter og ulikheter. Ved å transkribere rett etter hvert gjennomførte intervju var det lettere for oss å skrive ned elementer som ikke kom med i lydopptaket, i tillegg til å holde informasjonen ferskt i minne. Dette kunne være elementer som ironi, stemmeleie og valg av ord. Transkriberingen gjorde at vi hørte en mer utfyllende sammenheng mellom alle spørsmålene. Det å kunne høre intervjuene igjen, gjorde også at vi kunne lese tydeligere «mellom linjene» på utsagnene til informantene (Kvale & Brinkmann, 2020, s. 47). Når det kommer til å se koblingen mellom funn og teori (se 5.0.), fant vi fort ut at det var mange sammenhenger mellom det vi har funnet i teorien og det informantene kom med.

4.0. Presentasjon av funn i intervju

Det problemstillingen vår handler om «*hvordan kan barnehagelærere fremme språkutvikling hos barn med spesifikke språkvansker?*». Vi føler at informantene kom med relevante erfaringer og informanter som vi fikk god nytte av.

4.1. Definisjoner

Informantene våre var usikre på hva som egentlig er forskjellen på begrepene generelle språkvansker og SSV. Alle hadde erfaringer rundt barn med SSV, men det var ikke alle som var bevisst på at det var en samlebetegnelse på dette begrepet. En felles definisjon fra informantene på språkvansker er barn som har problemer med å uttrykke seg og forstå språk knyttet til alder, slik som vi har definert tidligere i 2.2.. Når det kommer til en felles definisjon på SSV var det litt vanskeligere, nettopp fordi informant 1, 2 og 4 mente det var barn med språk, - og talevansker som oppstod uten grunn og er vedvarende. Informant 3 mente at SSV var at barn hadde en spesifikk grunn for sin språkvanske, og det var deres jobb å finne årsaken.

Informantene nevnte at språkvansker kunne ses på som en sen utvikling i forhold til normalen og alderen. Dette kunne være at barna la bakpå med både det muntlige og det skriftlige språk. De nevnte at det kunne være flere årsaker til det, for eksempel at barna hadde problemer med «s» og «t» lyd i starten av ord. Informantene kom også med egne eksempler på barn de har opplevd har hatt SSV. Dette var barn som slet med ordforråd, grammatikk, artikulasjon, fonologi og semantikk.

Informantene nevner i tillegg problemer med sosial deltakelse, fortellerevne, pragmatiske vansker, bøyning av verb og de personlig pronomen. Det kan være mange barn som har vansker med å tilegne seg språk og språklyder på ulike måter. Dette kan være utfordrende til tider, på grunnlag av at ikke alle barn klarer å uttrykke seg godt nok verbalt så de går over til å uttrykke seg fysisk, som for eksempel ved å begynne å bite, klype, hyle, slå og sparke.

4.2. Forebygging, tilrettelegging og konsekvenser

For å forebygge språkvansker eller SSV brukte informantene virkemidler som tegn til tale, sang, rim og rytme, slik at barna tilegnet seg munnmotorikk. Alle informantene sa at de møter ofte barn med språkvansker på en annen måte enn andre barn. De snakket ofte saktere og

tydeligere, samtidig som de brukte korte og enkle setninger og beskjeder. Informant 3 snakket om at det er viktig å få med seg alle sammen: «Prøve å få opp de sommerfuglene som ikke flyr så høyt som alle andre» (Informant 3).

Informant 1, 2 og 3 sa i sine intervjuer at det er viktig å være til stede for barna som et støttende stillas. Dette kan være at barnehagelærere legger til rette for mestring i forhold til barnas forutsetninger. Barnehagelærere skal ikke rette på feil, men gjenta ordene riktige, bekrefte ord og sikre forståelse. Det ble også nevnt at barn ikke hører sine egne feil, men andres feil. Flere av informantene nevnte også at de arbeider med å organisere lekegrupper og mindre grupper for å sette barna som strever med språket inn i grupper med barn som mestrer språket godt. Her sa informant 3 at man bør ligge føre var, og prøver å forutse en utagerende atferd med tanke på språkvansker om man ikke gjør tiltak som lekegrupper.

«Hvis vi setter inn tiltak tidlig så kan vi kanskje spare barnet for senere problematikk» (Informant 3).

Videre forteller de at barna kan slite med selvtillit og selvfølelse på grunnlag av språkvansker, fordi de ikke blir forstått eller forstår leken. Informant 1 nevner også at barn med SSV kan ha vanskeligheter med å forstå lekekoder og kan derfor ofte bli skjøvet ut av leken. Flere av informantene observerte at andre barn trekker seg ofte unna de barna med språkvansker i lek på grunn av deres atferd og/eller mangel på språkferdigheter. I de tilfellene barna ble skjøvet ut av leken la informantene merke til at barna trakk mer mot de voksne, og skapte derfor mer tilknytning og relasjoner til voksen-barn enn barn-barn. «Dem kan lære alt i leken og hvis de da ikke blir en populær lekekamerat på grunn av språkvansker da har vi i personalet feilet på mye» (Informant 1).

Det ble nevnt at barn med språkvansker og/eller SSV har problemer med lekekoder, som igjen kan kobles til at barna er sen inn i rollelek. Informantene nevner også at på grunn av språket havnet disse barna ofte i konflikter. De snakker om en ond sirkel, som gjør at barna ikke kommer inn i rolleleken. Informant 1 funderte over grunnen til konfliktene, og hen resonnererte seg fram til at barn med språkvansker ofte ikke forstår beskjeder fra både voksne og barn. Alle informantene våre har sagt at de bruker tegn til tale, symboler, bilder, samlingsstunder og lesing for å forebygge, avdekke og stimulere et godt og rikt språkmiljø. Informant 1 og 4 nevner også viktigheten med å komme med konkrete til barna.

I møte med barn med SSV mente de at personalet må være tålmodige, rolige og ha forståelse og respekt for barnet. Det å gi barna god tid å formulere seg i sosialt samspill ble også nevnt i intervjuene. Sett fra den andre siden om ulikheter hadde noen informanter erfart at personalet hadde fordommer eller negative innstilling til disse barna. I henhold til sine erfaringer har informant 2 og 3 begge en mistanke om at dette kan være mangel på utdanning, kunnskap og forståelse. Informant 4 la seg merke til at de voksne som ikke har forståelse og kunnskap til barn med språkvansker kunne irritere seg mer over disse barna. Informant 1 hadde på den andre siden ingen negative erfaringer når det gjaldt fordommer i personalgruppen.

Foreldresamarbeid er viktig for barnehagehverdagen, spesielt for foreldre med barn med språkvansker. Informantene understreker at god dialog og jevnlig deling av informasjon med foreldrene ligger til grunn for alt arbeid. Trygghet, åpenhet og respekt var elementer informantene hadde fokus på i samarbeid med foreldrene. Hvis man skal sette i gang en prosess må foreldrene bli informert for å sette i gang en tidlig innsats. Flere av informantene sa også at når man tar kontakt med foreldrene, var det å ha konkrete eksempler og observasjoner på deres mistanker avgjørende for foreldrenes forståelse. Ved eventuelt videre henvisninger til PPT, logoped eller spesialpedagog, er pedagogisk dokumentasjon også viktig. Disse hjelpeinstansene er tilgjengelig for veiledning og støtte for barnehagen og foreldrene. Informant 2 understreket viktigheten med at vi voksne er rollemodeller både språklig og kroppslig.

5.0. Drøfting av funn og teori

Problemstillingen vår spør etter «*hvordan kan barnehagelærere fremme språkutvikling for barn med spesifikke språkvansker?*» og gjennom intervjuene våre følte vi informasjonen informantene kom med, ga oss godt faglig grunnlag for oppgaven. Teorien vi satt oss inn i følte vi stemte overens med det som ble sagt, dette gjorde det lettere å svare på problemstillingen.

5.1. Barns språkutvikling

Det vi har lagt merke gjennom vårt forskningsprosjekt var at definisjonen på språkvansker i teori og det informantene la i begrepet, utfylte hverandre. Informantene sier at det er barn som har problemer med å uttrykke seg og forstå språket knyttet til alder. Som tidligere introdusert skriver Høigård (2013, s. 223) i 2.2., at vanskene kan knyttes opp til innholdet i språket og handler om vansker med forståelse og bruk av ord. Folkehelseinstituttet (2012) skriver at språkvansker blir til når språkferdighetene er svakere enn forventet til alderen. Informantene snakket om at vanskene kan knyttes til for eksempel ordforråd, grammatikk, artikulasjon, fonologi og semantikk som vi har poengtert i 4.1.. Slik beskrev også Folkehelseinstituttet (2012) vanskene i 2.2..

Sett ut ifra begrepsavklaringene til informantene var de usikre på hva som egentlig var forskjellen på språkvansker og spesifikke språkvansker som tidligere nevnt i 4.1.. Dette trenger ikke være på grunn av mangel på kunnskap rundt temaet, men kan være på grunn av at de ikke har trengt å sette navn på den typen språkvanske før. Alle informantene snakket om deres erfaringer med barn med spesifikke språkvansker gjennom deres arbeid i barnehagen. Det som kan være ulempen med usikkerheten rundt begrepene kan være treg reaksjonstid fra de voksne. Mæle og Vågen (2017, s. 43) skriver at dette kan påvirke barna, deres trivsel og utvikling i barnehagen.

Stortingsmeldingen (2007, s. 70) skriver at alle øvrige personalet i barnehagen skal ha grunnleggende kunnskap om normalutvikling og språkstimulering. Sett utfra det stortingsmeldingen sier om grunnleggende kunnskaper, mener vi det er å kunne begrepene på de ulike språkvanskene. Sett ut ifra denne oppgaven har vi valgt å fokusere på barn som allerede har utvikler SSV og i barnehagen skal vi drive med selektiv forebygging. Tidlig innsats og tidlig identifikasjon er derfor avgjørende for å hindre videre utvikling av vansker

(Sjøvik, 2007, s. 51-52). Usikkerheten kan gjøre at språkvansken ikke blir oppdaget tidlig nok, som kan føre til at barnet får varige tilleggsvansker senere i livet. Som vi har belyst i 2.4., kan disse varige tilleggsvanskene være emosjonelle vansker som for eksempel sinne og frustrasjon. Barnet kan også lide av pragmatiske vansker som for eksempel kommunikasjonsvansker og annet uønsket atferd som aggresjon og urolighet i barnehagen.

Noen likheter som også kom fram i intervjuene var at barn med språkvansker hadde en tendens til å leke med de yngre barna. Flere av informantene nevnte at disse barna trakk ofte til de yngste barna, Ottem og Lian (2008, s. 41) nevner dette i 2.2., og de begrunner dette valget med at barn velger ofte de med like språkferdigheter som seg selv. Dette kan også kobles opp mot det Mæle og Vågen (2017, s. 24) sier i 2.2., om at barna trekker seg ofte bort til leker og aktiviteter der de ikke trenger å bruke språket så mye. Dette gjør også at disse barna har vansker med å relatere seg til jevnaldrende.

På den ene siden kan barn med SSV ha godt av å leke med andre barn med samme språklige ferdigheter. Dette kan gjøre at barnet føler mestring og ikke tenker over egne språkvansker i barnehagehverdagen. Da barnet ofte trekker seg til voksne er det viktig å gi barnet rom og trygghet for at de skal føle seg inkludert. Ifølge rammeplanen (2017, s. 20) skal barnehagelærere legge opp til lek og at utvikling for barna skal bli best mulig, som nevnt tidligere i 1.5.. Mæle og Vågen (2017, s. 41) nevner at voksne skal være gode rollemodeller og skal legge opp til lek på barns premisser.

Sett fra den andre siden mister disse barna leken med jevnaldrende og det å ha noen å strekke seg etter. De barna som bare leker med yngre får heller ikke muligheten til å utfordre seg selv i den språklige utviklingsprosessen. Barna får ikke erfaringer med eller lærer av de andre barna det å ha et stort ordforråd, fortellerevne, evnen til å bøye verb eller det å være grammatisk riktig. Ifølge rammeplanen (2017, s. 20) tilegner og utvikler barn seg språk i leken. Dette betyr også at hvis et barn på 5 år bare leker med 3 åringer, forblir 5 åringer på 3 åringeres språknivå. For å fremme språkutvikling hos barn med SSV, er det viktig å gå inn på barnas språknivå og hjelpe deretter. Ifølge Barnehageloven (2005, §1) skal barnehagen sikre allsidig utvikling, og det er derfor viktig å møte barna der de er i språkutviklingen. Informant 4 understreket i sitt intervju at hvis en 5 åring ligger på nivå med 3 åringer, er det viktig at hen fremmer tilrettelegging for dette barnet der det er for å sikre fremgang i utviklingen.

Informantene nevnte også at barna med SSV trekker seg ofte til de voksne i leksituasjoner, som støttende eller lekekamerat. Dette kan være positivt for da har barna noen de kan trekke seg tilbake til og føle seg trygge hos. Barnehagelærere skal være der og respektere alle barn for å bygge tillit og relasjoner til hverandre. Ifølge Fredriksen (2013, s. 190) skal barnehagelærer respektere og møte alle barn for å bygge tillit og relasjoner til hverandre. Dette var noe informantene også hadde fokus, altså å være tålmodige, ha forståelse og respekt for barna med SSV. Det som kan være grunnen til at flere barn med SSV trekker seg mot de voksne kan være akkurat denne forståelsen og det at de voksne gir barna tid til å uttrykke seg (Mæle & Vågen, 2017, s. 41).

Barn med SSV krever ofte mer oppmerksomhet av de voksne (Mæle & Vågen, 2017, s. 26). Dette kan være negativt fordi det kan føre til at de andre barna mister tid og relasjonsbygging med de voksne, som igjen er viktig for deres utvikling. Ottem og Lian (2008, s. 42) skriver at en konsekvens av barn med SSV sin atferd og mye tilbrakt tid med voksne kan være at de får vanskeligheter med å få seg venner. Ifølge rammeplanen (2017, s. 23) skal vi tilrettelegge for situasjoner og aktiviteter som fremmer kommunikasjon og språkutvikling. Gjennom barnehagehverdagen skal vi voksne jobbe med en balansegang og tilrettelegging av situasjoner der barna med vansker får leke med andre barn slik at de lærer av hverandre. Dette kan skje gjennom lekegrupper som vi kommer mer tilbake til neste avsnitt.

5.2. Barnehagelærerens rolle med barn med spesifikke språkvansker

Barnehagelærerens viktigste rolle er å ta tydelig og konkrete observasjoner om de har mistanke om språkvansker, hos barn med SSV. Gjennom systematiske observasjoner kartlegger vi mest mulig informasjon om barnets språkutvikling, dets hverdag og behov (Mæle & Vågen, 2017, s. 27). Ifølge Løkken og Søbstad (2013, s. 40) er observasjon det å legge merke til noe. Barn med SSV blir ofte betraktet som en usynlig vanske, siden vi ikke kan se vansken på kroppen. Barnehagen må være observante på alle barn som vi har mistanker om og ha kunnskap om hvordan vi kan gå frem for å fremme språkutviklingen. Berge (2013, s. 233) nevner også at det er viktig at vi har et klart mål for observasjonene våre. Alle barn skal føle seg sett, hørt og forstått i barnehagen, som tidligere nevnt i 1.5., og 2.3., (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 19; Kinge, 2015, s. 58). Informantene hadde alle en positiv innstilling til disse barna og mente at det var vår jobb å være aktive voksne som følger barna tett opp. Barnehagen skal tilrettelegge etter interesser, behov og forutsetninger for å sikre

mestring og trivsel i barnehagen, dette er noe informantene våre også belyser og samsvarer med det rammeplanen (2017, s. 23) skriver, som belyst i 1.5.. Informantene mente det var viktige å være tålmodige, rolige og forståelsesfulle voksne som har respekt for alle barn.

I barnehagen skal vi ha respekt for alle barn, men informantene hadde alle erfart at andre i personalet hadde noen fordommer og negativ innstilling til barn med SSV. Dette har som vist i 4.2., at personalet stemplet ofte disse barna og at informantene tenkte det kunne være på grunn av mangel på kunnskap. Det kan være at personalet ser på disse barna som slitsomme og krevende, det kan føre til at vi ikke ser hele barnet, men bare deres utfordringer. I henhold til det vi har skrevet i 2.4., skriver Mørland (2007, s. 80) at dette kan handle om at barnet ikke gjør seg forstått eller ikke forstår, slik at personalet får en negativ innstilling.

Som introdusert tidligere i 4.1., har informantene opplevd problemer med ulike typer språkvansker, dette kunne være lite ordforråd, problemer med å tilegne seg språket og bøyning av verb. Informantene hadde sett en sterk sammenheng mellom språkvansker og utfordrende atferd. De hadde resonert seg fram til at barn som ikke enda kunne uttrykke seg godt verbalt, måtte ofte ty til å uttrykke seg fysisk gjennom klyping, biting og slåing. Aasen et.al. (2002, s. 27 og 35) i 2.2.3., beskriver at barn med SSV håndterer vanskene forskjellig, noen blir utagerende, mens andre trekker seg inn i seg selv og blir stille. Det som er felles for disse barna er at de reagerer alt for sterkt i forhold til det situasjonen tilsier.

Informantene våre hadde også både opplevd og hatt erfaringer med de stille barna, som nevnt ovenfor skriver Aasen et.al. (2002, s. 27) at noen barn trekker seg inn i seg selv og blir stille. Dette kan det være ulike grunner til, kanskje barnet ble lei av å måtte gjenta seg og ikke bli forstått? Felles for alle informantene var deres bekymring for de stille barna, fordi de ble fort usynlige i en hektisk hverdag. Det er de usynlige barna som er vanskeligst å avdekke språkvanskene til på grunn av deres begrensede bruk av språk. Dette kan være en av årsakene til at de utagerende barna får mest oppmerksomhet. Som belyst tidligere i 2.2.1., har Piaget et standardisert utviklingsstadiet i forhold til språket, disse stadiene bygger på hverandre og varierer fra barna til barn (Helland, 2019, s. 33). Det som kan være vanskelig for barnehagelærere er å vite at selv om barn utvikler seg forskjellige, så må barnehagelærere og øvrige personalet vite når man skal sette inn ekstra støtte hvis vi har mistanke om språkvansker.

Sett ut ifra hvordan vi som barnehagelærere kan fremme språkutvikling for barn med SSV, er det mange måter å gjøre dette på. Informantene våre kom med forslag på virkemidler som kan brukes, da nevnte de mindre språkgrupper og/eller lekegrupper. Barn med SSV kan ofte velge aktiviteter som ikke krever mye språkbruk, disse gruppene skal utfordrer barna til å bruke språket, uten å presse de for mye (Mæle & Vågen, 2017, s. 24). Informantene sa at de ofte satt barn som strever med språket inn i grupper med barn som mestrer språket godt. Dette kan være jevnaldrende eller yngre på avdelingen. Fordelen med mindre språkgrupper er at barna bygger vennskap og mer relasjoner mellom barn-barn. Det som kan være negativt med mindre språkgrupper er at det kan fort bli for voksenstyrt.

Barns medvirkning er som poengtert i 1.5., viktig for at barna selv får være med å påvirke valg av lekekamerater, slik at barnet ikke blir tvunget til å leke med noen de ikke vil (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 27). Lekegruppene skal være gøy for barnet, samtidig som de lærer og utvikler seg. Det som kan være bra med voksenstyrt lek er at det blir lagt opp til et kontrollert lekemiljø, som igjen kan fremme språkutvikling (Emilsen & Lehn, 2020, s. 122). Som voksen skal vi være til støtte for barna, slik at de lærer seg nødvendige lekekoder (Barnehageloven, 2005, §2). Informant 1 nevnte i 4.2., at barn med språkvansker ofte har problemer med lekekoder, og det er vårt ansvar å gjøre barnet til en populær lekekamerat. Lekegrupper er også positivt for de barna som blir skjøvet ut av leken av ulike grunner. Når barnet får mer kontroll på lekekodene blir barnet en mer attraktiv lekekamerat, siden de da gjør seg mer forstått i leken. Som tidligere nevnt i 1.5., skriver rammeplanen (2017, s. 20) at «leken skal være en arena for barns utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling». Utviklingen av språket kan da gjennom lek i språkgruppene komme mer naturlig.

5.2.1. Hvordan tilrettelegge hverdagen i barnehagen?

Informantene nevnte også i 4.2., at man kan bruke virkemidler som tegn til tale, rim, rytme og sang. Lyster (2014, s. 213) skriver at høytlesning er vesentlig for ordforrådsutvikling, disse samtalene om ord og begreper gjøre det lettere å kartlegge barna i naturlige omstendigheter. Det er også god artikulasjonstrening for barna og det kan hjelpe med å sette ord på det som er vanskelig eller det de lurer på (Lyster, 2014, s. 211; Mæle & Vågen, 2017, s. 23).

Barnehagelærere skal legge opp tilrettelegging av aktiviteter med tanke på barns mestring. Informantene mente at det var viktig å støtte barna, og vise at man forstår ved å snakke med

korte, enkle og tydelige setninger (Mæle & Vågen, 2017, s. 40-41). Det vil si at vi tilpasser måten vi kommuniserer på med disse barna for å fremme språkutviklingen deres, men også for å gjøre oss forstått.

Informant 1 mente at barna ofte ikke høre egne språkfeil og som voksen skal vi ikke rette på feilen. Vi skal heller bekrefte at man forstår hva barna mener og gjenta riktig versjon av ordet slik at barnet hører det. Mørland (2007, s. 80) skriver om viktigheten av å ha respekt for og se hele barnet og ikke bare deres vansker. Når vi ser etter interesser og engasjement til barna, så tilpasser vi det pedagogiske arbeidet slik at det blir gøy for barna å lære (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 22). Alle blir inkludert uansett hvor de er i språkutviklingen, og dette kan føre til bedre læring for barn med SSV. I noen tilfeller kan dette på den andre siden føre til et tydelig skille mellom barna, og gi barnet med SSV mer oppmerksomhet. Barn med SSV får fort mer oppmerksomhet fra de voksne, som kan føre til at de andre barna føler misunnelse og blir frustrert av mangelen på tid med de voksne.

Når de andre barna utagerer og tar den ekstra tiden fra barn med SSV, kan det føre til at de ikke får den oppfølgingen de trenger. Alle barn skal ha like mye oppmerksomhet fra personalet og det er viktig å holde en gode balansegang for å fylle alle sine behov (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 19). Vi må være flinke til å legge til rette for lek og relasjonsbygging på grunn av disse forholdene. Ottem og Lian (2008, s. 42) skriver at barn med SSV har vanskeligheter med å få seg venner på grunn av deres språkutvikling og utagerende atferd.

Mæle og Vågen (2017, s. 23) skriver at all atferd er kommunikasjon. Før barn har kontroll på språket, må barnet ha en eller annen måte å uttrykke seg på, man tyr da til å uttrykke seg fysisk gjennom hyling og biting. Forståelsen vår rundt denne utfordrende atferden er viktig for å forebygge, også for at barna føler seg forstått og hørt. Kommunikasjon er samspill mellom to eller flere personer, uansett hvordan man uttrykker seg. Her er det viktig som barnehagelærer å se barnet i situasjonen for å finne ut av hva barnet prøver å fortelle og hva de føler. Vi skal hjelpe med å sette ord på følelser (Mæle & Vågen, 2017, s. 23). Uansett hvordan barna kommuniserer er det viktig å være gode språklige rollemodeller. Vi må være bevisste over hvordan voksne kommuniserer med barn i de situasjonene der barna er utagerende eller trekker seg tilbake. Personalet skal være rolige, og gi tid og rom slik at barnet på sin tid klarer og kommuniserer det de mener og/eller føler (Kinge, 2015, s. 51-52).

På den andre siden kan det være vanskelig å vite hva de stille barna mener, og/eller føler, med tanke på at de ikke uttrykker seg verbalt eller fysisk. Informantene la merke til at på grunn av manglende språk lekte de stille barna ofte alene eller trakk mot de voksne. De utagerende barna ble ofte skjøvet ut av lek med jevnaldrende av ulike grunner, dette kan være mangel på godt språk eller deres håndtering av motstand eller misforståelser.

Ottem og Lian (2008, s. 41) skriver at barn med SSV ofte har dårlig selvtillit og selvfølelse grunnene språk- og tilleggsvanskene vanskene. Som tidligere nevnt i 4.2., hadde informantene våre også observert dette. Det som kan være årsaken til barnas syn på seg selv kan være usikkerhet. Barnehagelærerens jobb er å bygge opp barna og gjøre de trygge på seg selv. Går vi inn tidlig nok kan dette bygge opp selvet og fremme språkutviklingen til barna med SSV. Som belyst i 5.1., skriver Sjøvik (2007, s. 51-52) at hvis man ikke er tidlig nok ute med avdekkingen av språkvanskene kan dette føre til utvikling av vedvarende tilleggsvansker. Informant 3 ser viktigheten med tidlig innsats: «Hvis vi setter inn tiltak tidlig så kan vi kanskje spare barnet for senere problematikk». Det er lettere sagt enn gjort å avdekke disse vanskene, siden barn er forskjellige og ikke alle vansker er lite tydelige. For å avdekke vanskene kan ofte foreldresamarbeid være avgjørende.

5.3. Foreldresamarbeid

Informantene våre sa at god dialog med foreldrene er viktig i en barnehagehverdag. Dialogen er viktig for barnets trivsel og trygghet i barnehagen (Glaser, 2018, s. 70). Er foreldrene trygge, så blir barna trygge, og denne relasjonen ligger til grunn for alt arbeid i barnehagen (Giæver, 2014, s. 13). Det er ulike måter å bygge god relasjon og kommunikasjon på, Glaser (2018, s. 60), nevner at det finnes både formelle og uformelle foreldresamarbeid. Der jevnlig og god utveksling av informasjon skjer, dette kan være hente- og bringe situasjoner eller på foreldresamtaler. Informantene våre sa at begge måter å utveksle informasjon på er like viktig, men det uformelle er mest brukt. Vårt ansvar er å ta kontakt med foreldrene, og i de situasjonene er det viktig å være imøtekommende, positiv og vise respekt.

Som barnehagelærer er det viktig å ha gode og konkrete observasjoner til foreldrene om man har mistanke om at barnet viser tegn til SSV. Relasjonsbyggingen med foreldrene ligger også i bunn hvis man må ta slike vanskelig samtaler (Drugli, 2018, s. 127). Det er ikke alltid man har den gode relasjonen med foreldre og dette kan påvirke vårt arbeid med barnet. Informant

I snakket om akkurat dette og hen sier at: «Ingen foreldre har lyst å høre at det er noe med sitt barn, de vil jo at barnet skal være som alle andre».

Ulempen med dårlig dialog med foreldrene er at det kan påvirke barnet på grunnlag av at det er en stor del av barnets liv barnehagen ikke får innblikk i. Fredriksen (2013, s. 190) skriver at barnehagen ikke har et fullstendig bilde av barnet. Det er sammen med foreldrene vi skal sørge for at barnets verden henger sammen og finne ut av deres behov. Hvis som nevnt ovenfor at foreldrene benekter barnets språkvansker kan dette hindre eller forsinke vårt arbeid med å fremme språkutviklingen til barnet med SSV. Vår rolle blir å ikke overkjøre deres mening om barna, det er foreldrene som bestemmer og har siste ordet over sitt barn. Det vi kan gjøre er å komme med våre profesjonelle anbefalinger. Lest i 4.2., sa informantene at barnehagens rolle er å skape trygghet og stabilitet i barnas barnehagehverdag og være til støtte for både barna og foreldre (Giæver, 2014, s. 15). Dette handler også om tidlig innsats for å fremme språkutviklingen hos barn med SSV. Informant 3 nevnte i sitt intervju at vår jobb er å gjøre hverdagen best mulig for barnet. Dette understreker også Fredriksen (2013, s. 190) ved å si det er viktig hvordan vi tilpasser det pedagogiske opplegget slik at det blir best mulig for hvert barn.

Vår jobb skal være å fremme utvikling, men også gjøre barnet til den beste versjonen av seg selv. Her er observasjon og tilrettelegging for alle barn viktig, som belyst tidligere i oppgaven. Vi skal se og høre alle barn, uansett hvor barna er i språkutviklingen. Er vi bevisst og jobber mot dette så er vi på god vei for å fremme språkutviklingen hos barn med spesifikke språkvansker.

6.0. Avslutning

I løpet av denne bacheloroppgaven har vi prøvd å finne svar på vår problemstilling, «*hvordan kan barnehagelærere fremme språkutvikling hos barn med spesifikke språkvansker?*». Vi har gjennom semistrukturerte kvalitative intervjuer av fire informanter i fire barnehager, innhentet informasjon om problemstillingen vår. Innhenting av informasjonen av funnene har vi drøftet i lys av relevant teori og egne tanker. Dette forskningsprosjektet har gjort at vi har videreutviklet vår kunnskap og kompetanse om barns språkutvikling og barn med spesifikke språkvansker. Det vi har funnet fram til i oppgaven er at barnehagelæreren har mange viktige oppgaver. Oppgavene kan være observasjon, kartlegging og kommunikasjons tilpasning for språkutviklingen til barn med spesifikke språkvansker.

I resultatet etter intervjuene kom vi frem til at tilrettelegging for barna som sliter med språkvansker er ekstra viktig. Det er viktig å tenke på hvert enkelt barn, men også å se hele gruppen som en helhet. Gjennom oppgaven fant vi ut at det var avgjørende med tidlig avdekking av vansker for å fremme språkutviklingen. Som tidligere nevnt i både resultat og drøftingen kom vi frem til at barn lærer av hverandre, og barn som strever med språket ofte lærer bedre i grupper med barn som har godt språk. Her har den hverdagslige samtalen stor betydning for språkutviklingen hos barn, informantene snakket om at språkgrupper og/eller lekegrupper hjalp for barn som strever. Gjennom språkstimulering i disse gruppene utvikler barnet språk gjennom lek med andre barn. Alle informantene våre trakk frem mange ulike hjelpemidler de brukte for å fremme språkutvikling, som det å bruke bøker, tegn til tale, sang, rim, rytme og visuelle virkemidler. Vi tenker at disse hjelpemidlene er viktig i barnehagen fordi det kan bidra til at barn med SSV opplever glede av å være sammen med andre barn, istedenfor å bli dratt ut av barnegruppen for å øve seg på språket. Dette kan tyde på at informantene har et godt innblikk i hvordan de jobber for å fremme språkutviklingen hos barn med SSV.

Gjennom tilrettelegging og støtte fra barnehagelærere kan barn med spesifikke språkvansker få hjelp til å forstå, å bli forstått og sette ord på følelser slik at barna blir den beste versjonen av seg selv. I oppgaven har både informantene og teorien lagt fokus på det å tilpasse måten man snakker med barn med SSV, de nevner at man snakker ofte saktere, tydeligere med korte og enkle setninger til disse barna. Man skal gi tid og rom til å prøve seg frem og teste måter å uttrykke seg på. Her kan man også som voksen komme med alternativer synonyme og

begreper for å hjelpe barnets utvikling og minske frustrasjon rundt språkvanskene. Det er viktig å ha respekt, tålmodighet og forståelse for disse barna, som i noen tilfeller kan være vanskelig grunnet deres til tider utfordrende atferd. Informantene hadde alle sett en sammenheng mellom SSV og utfordrende atferd, og la merke til at dette kunne være på grunn av deres manglende verbal språk. Dette kunne føre til utagerende atferd som biting, klyping og hyling. All atferd er kommunikasjon, siden disse barna ikke klarer å uttrykke seg verbalt må de ty til å uttrykke seg fysisk. Konsekvensene av den utagerende atferden blir at disse barna ofte ikke blir attraktive lekekamerater for de andre barna. Som rammeplanen (2017, s.19) tilsier skal barnehagen legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet, og mellom barna, som grunnlag for trivsel, glede og mestring.

En annen konsekvens av dårlig oppfølging av spesifikke språkvansker kan være utviklingen av tilleggsvansker som emosjonelle, pragmatiske og annen uønsket atferd. For å følge opp barnet på best mulig nevner både informantene og litteraturen viktigheten med foreldresamarbeid. Det er vår jobb å få barnets verden til å henge sammen, i samarbeid med foreldrene. For å få vite all informasjon om barnet er det viktig med en god dialog og relasjon med foreldrene, slik at vi jobber mot samme mål. For å få foreldrene med på lag, er det viktig med konkrete og tydelige observasjoner. Om man mistenker en språkvanske hos et barn så kan denne relasjonsbyggingen være til stor hjelp når man skal ha den vanskelig samtalen. Det er selvfølgelig ikke alle man har like god relasjon til, noen foreldre vil ikke innse at det er noe feil med deres barn. Dette kan hindre vårt arbeid med å fremme språkutviklingen til barn med spesifikke språkvansker. Vi skal i barnehagen lage et miljø som gjør at både barn og foreldre føler seg sett og hørt. Barnehageloven (2005, §1) skriver at det er i samarbeid med hjemmet vi ivaretar barns behov for omsorg og lek og dette ligger i grunn for allsidig utvikling.

Informantene vi valgte å ha med i dette forskningsprosjektet har kommet med tanker og erfaringer som har gjort det lettere svaret på vår problemstilling. Når vi skulle sette teorien og informantenes utsagn mot hverandre, så vi fort mange paralleller. Selv om ikke alle hadde like mye kunnskap rundt temaet hadde alle erfaringer som vi kunne bruke og utvikle i oppgaven vår. Med dette vil vi takke våre informanter for at de kunne stille til intervju og satt av sin tid til å tenke over sin egen rolle som barnehagelærer.

7.0. Litteraturliste

Aasen, P., Nordtug, B., Ertesvåg, S. K. & Leirvik, B. (2002). *Atferdsproblemer: Innføring i pedagogisk analyse*. Cappelen Akademisk Forlag.

Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64).

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Berg, A. (2013). Observasjon av barns motorikk. I Sandseter, H. B. E., Hagen, L. T. & Moser, T. (Red.), *Barnas Barnehage 3. Kroppslighet i barnehagen: Pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse* (s.233-247). Gyldendal Akademisk.

Drugli, M. B. (2013). *Atferdsvansker hos barn: Evidensbasert kunnskap og praksis*. Cappelen Damm Akademisk.

Drugli, M. B. (2018). Den vanskelige foreldresamtalen. I Glaser, V. (Red.), *Foreldresamarbeid: Barnehagen i et mangfoldig samfunn* (s.126-142). Universitetsforlaget.

Emilsen, K. & Lehn, E. W. (2020). Målrettet og systematisk forebyggende arbeid. I Emilsen, K. (Red.), *Dørstokkmila: barnehagens vei fra magefølelse til melding* (119-137). Fagbokforlaget.

Folkehelseinstituttet (2012). *Språkvansker hos barn*.

<https://www.fhi.no/fp/oppvekst/sprakvansker-hos-barn---faktaark/>

Folkehelseinstituttet (2019). *10 ting du bør vite om spesifikke språkvansker*.

<https://www.fhi.no/fp/psykiskhelse/psykisk-helse-barn-unge/10-ting-du-bor-vite-om-spesifikke-s/>

Fredriksen, B. C. (2013). *Begripe med kroppen: Barns erfaringer som grunnlag for all læring*. Universitetsforlaget.

Giæver, K. (2014). *Inkluderende språkfelleskap i barnehagen*. Fagbokforlaget.

Glaser, V. (2018). *Foreldresamarbeid: barnehagen i et mangfoldig samfunn*.

Universitetsforlaget.

Helland, T. (2019). *Språk og dysleksi*. (2. utg.). Fagbokforlaget.

Høigård, A. (2013). *Barns språkutvikling: muntlig og skriftlig*. Universitetsforlaget.

Klem, M. & Rygvold, A. L. (2016, 09.februar). *Spesifikke språkvansker: en begrepsavklaring*. Utdanningsforskning. <https://utdanningsforskning.no/artikler/spesifikke-sprakvansker--en-begrepsavklaring/>

Kinge, E. (2015). *Utfordrende atferd i barnehagen*. Gyldendal Akademisk.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2018). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal.

Lyster, S. A. H. (2014). Språk- og talevansker hos barnehagebarnet: et avhjelpende og forebyggende perspektiv. I Hvidsten, B. I. B. (Red.), *Spesialpedagogikk i barnehagen* (s.203-228). Fagbokforlaget.

Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen* (4. utg.).

Universitetsforlaget.

Meld. St. 16 (2006-2007). *...og ingen stod igjen. Tidlig innsats for livslang læring*.

Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a48dfbadb0bb492a8fb91de475b44c41/no/pdfs/stm200620070016000dddpdfs.pdf>

Mæle, S. & Vågen, B. K. (2017). *Verdt å vite om språkvansker*. Info Vest forlag AS.

Mørland, B. (2007). Barnehagen: en del av det profesjonelle hjelpeapparatet. I Sjøvik, P. (Red.), *En barnehage for alle: spesialpedagogikk i førskolelærerutdanningen* (s.76-93).

Universitetsforlaget.

NSD. (u.å.). *Personvernombudet for forskning*. <https://www.nsd.no/personverntjenester/>

Ottem, E. & Lian, A. (2018). Spesifikke språkvansker 1. I Velsvik. B. I. (Red.), *Språkvansker: Teoretiske perspektiver og praktiske utfordringer* (s.31-42). Cappelen Akademisk Forlag.

Sjøvik, P. (2007). En barnehage for alle med mangfold som ressurs. I Sjøvik, P. (Red.), *En barnehage for alle: spesialpedagogikk i førskolelærerutdanningen* (s.34-56). Universitetsforlaget.

Statped. (2017). *Språkvansker og begrepsavklaring*.

<https://www.statped.no/laringsressurs/sprak-og-tale/sprakvansker-og-begrepsavklaring/>

Torp, I. S. (2018, 04.desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. De nasjonale forskningsetiske komiteene. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi/>.

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: innhold og oppgaver*.

<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>.

Utdanningsdirektoratet. (2018). *Barns trivsel: voksnes ansvar*. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/trivselsveileder/8-Samarbeid-mellom-barnehage-og-hjem/>

8.0. Vedlegg

Vedlegg 1: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*hvordan kan barnehagelærere fremme språkutvikling for barn med spesifikke språkvansker?*» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- ” å delta i intervju (Zoom/Teams)*
- ” at studentene kan gi opplysninger om meg til prosjektet*
- ” at opplysninger om meg publiseres slik at jeg ikke kan gjenkjennes.*
- ” at mine personopplysninger ikke lagres etter prosjektslutt.*

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Definisjon

1. Rammeplanen (2017, s. 24) står det at personalet skal «følge med på barnas kommunikasjon og språk og fange opp og støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive, eller som har sen språkutvikling». Begrunn hva du legger i språkutfordringer ut fra dette sitatet?

2. Hva legger du i begrepet språkvansker?
3. Hvordan vil du beskrive spesifikke språkvansker?

Egne opplevelser

4. Hvordan opplever du at du møte barn med språkvansker?
 - Hva gjør du eventuelt annerledes i møte med disse barna?
 - Har du erfaringer med at andre ansatte har fordommer og negativ innstilling til disse barna? om så, på hvilken måte?

Organisering

5. Hvordan organiserer dere arbeide med barn med spesifikke språkvansker i barnehagen/avdelingen?
 - Hvordan samarbeider barnehagen med foreldre som har barn med spesifikke språkvansker?

Forebyggende

6. Hva mener du barnehagen gjør for å forebygge språkvansker?
 - Hvordan tilpasser barnehagen for disse barna? (oppfølgingsspørsmål)

Sammenheng mellom språk og andre utfordringer

7. Har du opplevd sammenheng mellom språkvansker og utfordrende atferd?
 - Hvilke utfordringer har du observert på barnet/barna?
 - Eventuelt hva? (sinne, frustrasjon, aggresjon og utagering?) motsatte?
 - Problemer med tilknytning? (vennskap til voksne/barn?)

Vedlegg 3: NSD godkjenning

25.5.2021

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Hvordan arbeide med utfordrende barn i barnehagen?

Referansenummer

671436

Registrert

10.02.2021

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett / Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Jannice Eikefet Berland

Type prosjekt

Studentprosjekt, bachelorstudium

Kontaktinformasjon, student

Prosjektperiode

20.01.2021 - 31.05.2021

Status

15.03.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

15.03.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 11.03.2021 samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

[https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-](https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i)

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/6023c480-90f6-4378-a864-cc88205a730a>

1/2

25.5.2021

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

meldeskjema

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.05.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

TAUSHETSPLIKT

Deltagerne i prosjektet har taushetsplikt. Intervjuene må gjennomføres uten at det fremkommer opplysninger som kan identifisere barn.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)